

Анна Дмитренко,

студентка 1 курсу юридичного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Політичні партії в Україні*

В сучасній Україні питання організації та діяльності політичних партій залишається одним з найактуальніших. Політичні партії відіграють ключову роль у формуванні уряду та реалізації державної політики. Їхні програми та ідеологія значно впливають на життя людей. Партії мають представляти інтереси своїх виборців у владних структурах.

Метою даної доповіді є визначення поняття «політична партія» та її ролі в політичній системі України.

Після проголошення незалежності України одним із першочергових завдань на шляху побудови демократичної правової держави стало формування ефективної політичної системи та громадянського суспільства, що, у свою чергу, є неможливим без існування багатопартійності та розвинутих політичних партій. За роки незалежності відбулося багато позитивних змін у цьому напрямку, проте, як свідчить триваюча політична криза, такі процеси є незавершеними і потребують підвищеної уваги держави і суспільства. Конституційне право на об'єднання в політичні партії є одним із ключових політичних прав громадян, а в деяких країнах не тільки громадян, але й іноземців. Саме реалізація права на об'єднання в політичні партії (у формах, передбачених конституцією та законами відповідної країни), є необхідною передумовою для створення нових та розширення наявних політичних партій, підвищення їх ефективності та значення у суспільно-політичному житті. Гарантоване Конституцією України право громадян на свободу об'єднання нерозривно пов'язане з політичними партіями, зміна ролі яких в політичній системі вимагає відповідного законодавчого регулювання.

У вітчизняному законодавстві можна виділити два підходи до розуміння суті політичної партії: один із них закладається у Конституції, інший - міститься в Законі «Про політичні партії в Україні», але в цілому воно відповідає Конституції. Конституція формує лаконічне визначення: «політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах». [3, ст.153-154]

Ст. 2 Закону України «Про політичні партії в Україні» дає наступне визначення цього поняття: «Політична партія – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у

* Науковий керівник – завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Віктор Ладиченко

виборах та інших політичних заходах». Ст. 3 цього закону передбачає що: «Політичні партії провадять свою діяльність відповідно до Конституції України, цього Закону, а також інших законів України та згідно із партійним статутом, прийнятим у визначеному цим Законом порядку. Політичні партії в Україні створюються і діють тільки із всеукраїнським статусом».

У сучасній науковій літературі існують різні підходи до розуміння терміну «політична партія» (від лат. *pars* – частина, група, відділ). «Політологічний енциклопедичний словник тлумачить це поняття як добровільне об'єднання людей, котрі прагнуть домогтися здійснення ідей, які вони поділяють, задоволення спільних інтересів; організована певним чином частина якоїсь соціальної верстви, класу, покликана висловлювати і захищати інтереси цієї спільноти, домагатися їх дотримання і виконання, бути її політичним «голосом», «уособленням» окремих групових інтересів».[1, ст.137-138]

Політичні партії не виникають на пустому місці, для їх створення повинні бути певні передумови. Отже, поява політичних партій виникає з двох передумов:

1. Соціальна передумова полягає у протистоянні інтересів різних соціальних груп. Ці групи створюють політичні партії як засіб для захисту та реалізації своїх інтересів.

2. Політична передумова пов'язана з наявністю демократичного конституційного політичного режиму, представницьких органів влади, правової держави і громадянського суспільства.

Хоча кожна країна може встановлювати власні вимоги щодо політичних партій, можна виділити кілька загальних завдань, які постають перед особами, що бажають створити партію: необхідність статуту, який розкриває організаційні засади партії; наявність програми, що містить ідеологічні принципи; відсутність у програмі положень, які закликають до повалення існуючого порядку в країні (так як бажання зареєструвати партію вже свідчить про погодження «грати за правилами»), або розпалюють міжнародну або міжрелігійну ворожнечу; відсутність воєнізованих формувань у структурі партії (це відповідальність держави).

Це твердження вказує на необхідність соціальних та політичних передумов для появи політичних партій, а також описує загальні вимоги до створення партій.

Щоб зареєструвати політичну партію, необхідно відповідати таким вимогам:

1. Мати статут, який відображає організаційні принципи та структуру партії.
2. Мати програму, в якій викладені ідеологічні засади та цілі партії.

3. У програмі не повинні бути положення, що закликають до повалення поточного політичного режиму в країні або сприяють міжнаціональній чи міжрелігійній ворожнечі.

4. У партійній структурі не можуть бути воєнізовані формування. [1, ст.140]

Функції політичних партій, їх напрями діяльності, визначаються цілями та завданнями.

Зазвичай виділяють такі:

1) функція представництва інтересів, де партії виступають мостом між громадянами та державою, виражаючи вимоги соціальних груп;

2) розробка політичного курсу для вирішення суспільних проблем;

3) стратегія та тактика в програмних документах партії стають передумовою впливу на виборців, забезпечуючи рекрутування та мобілізацію;

4) участь у формуванні та контролі за діяльністю державних органів, підготовка кандидатів на різних рівнях влади;

5) роль у вирішенні соціальних конфліктів через конкуренцію і конфронтуючі альтернативні програми;

6) функція національної інтеграції, сприяючи укладання "суспільного договору";

7) ідейно-виховна функція, вплив на своїх членів та прибічників, пропаганда цінностей;

8) комунікативна функція через зворотний зв'язок з суспільством і засобами масової інформації. [4, ст.2]

В Україні за новітню історію можна прослідкувати цікаву тенденцію розвитку політичних партій. Так, на 01.01.2021 Міністерством юстиції України партій було зареєстровано 365. Беззаперечним фактом, стверджують вітчизняні політологи, є те, що більша кількість новостворених або перетворених (перейменованих, ребрендованих) політичних партій припадає на період виборів у країні. Це або рік перед будь-якими виборами або початок вже року, в який вибори відбуваються безпосередньо. Після Революції гідності (2014 і 2015 роки) спостерігався сплеск утворення партій.

В своєму аналітичному звіті «Стан політичних партій напередодні державного фінансування» фахівці з виборчого процесу зазначили, що дана кількість партій у разі перевищує показники східноєвропейських країн. Так, у державах, де партійне будівництво активно розпочалося одразу після розпаду СРСР, була зареєстрована значно менша їх кількість: до прикладу, в Литві налічувалось 38 політичних партій, у Молдові – 45, у Словаччині нараховувалось 56, у Латвії – 73, Польща налічувала 84 партії, Румунія – 124.

Суттєві та постійні зміни до українського законодавства, адміністративно-територіальна реформа, криза у сфері охорони здоров'я та

повномасштабне вторгнення РФ до України кинули виклик органам управління виборами на різних рівнях. Беззаперечно та швидко застосування західноєвропейських чи американських моделей політичних партій в українській політичній системі створило дисбаланс між самою суттю партії та реальним практичним досвідом функціонування партій в нашій державі. Це призвело до свого роду конфлікту між інституційною формою та їх сутністю. Ключова роль у цьому конфлікті відіграє узгодженість сутностей перенесених з «країни-донора» інститутів до «країни-реципієнта». Високий рівень узгодженості призводить до поступового уподібнення політичних систем, низький – до відторгнення, яке може призвести як до переродження внесених інститутів, так і до виникнення нових. [2, ст.39-40]

Отже, політичні партії відносяться до добровільних об'єднань громадян, що впливає з переважної більшості визначень, які зустрічаються в юридичній літературі. Вони поширюють свої ідеї та цінності серед населення, впливаючи на світогляд людей, сприяють формуванню громадянської ідентичності та політичної культури суспільства. Все це забезпечується, на мій погляд, такими двома функціями як, представництво інтересів, де партії виступають мостом між громадянами та державою, виражаючи вимоги соціальних груп і зворотний зв'язок з суспільством і засобами масової інформації.

Література

1. Загурська-Антонюк, В. Ф., & Грицишена, З. О. (2023). Сутність політичних партій як інструменту державного управління.
2. Мусафір, О. І. (2023). Криза масових політичних партій в Україні: причини та наслідки.
3. Нікітіна, Л. (2024). Конституційно–правовий статус політичних партій в Україні. Scientific Collection «InterConf», (190), 153-156.
4. Оленюк, А. П., & Корнієнко, В. О. (2024). Функціональна система політичних партій (Doctoral dissertation, ВНТУ).

Національний університет біоресурсів і
природокористування України

Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

Рада аспірантів юридичного факультету

Студентська організація юридичного факультету

Студентський науковий гурток
«Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

XVII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

09 травня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

Матеріали XVII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»

П.78

Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 09 травня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 215 с.

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**